

ज्ञानरचनावाद :-

प्रस्तावना :-

अनुधुनिक शिक्षण पद्धतीमध्ये विद्यार्थ्यांच्या शिकण्याला महत्व प्राप्त झालेले आहे. त्यामुळे वर्गातील अध्ययन-अध्यापना मध्ये विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनाला म्हणजेच शिकण्याला महत्व आहे. अध्ययन होणे म्हणजेच अध्यापन होणे होय. त्यामुळे अध्ययनाच्या परिणामकारकते वर अध्यापनाची परिणामकारकता आवलंबून आहे. NCF 2005 मध्ये अध्ययन-अध्यापन प्रिक्रीया हि विद्यार्थी केंद्रित करण्यासाठी पारंपारिक अध्यापन-अध्यापन पद्धती ऐवजी ज्ञानरचनावादाचा पुरस्कार केला.

व्याख्या :-

1. पूर्वज्ञानाच्या / पूर्व अनुभवाच्या आधारे व्यक्ती जेव्हा नवीन संकल्पनांची / संबोधांची रचना करते तेव्हा त्यातून अध्ययन घडते याला ज्ञानरचनावाद किंवा ज्ञानसंरचनावाद असे म्हणतात.
2. नवीन ज्ञान ग्रहण करताना माहिती किंवा संबोध जसेच्या तसे स्वीकारले जात नाहीत तर बालक त्याला मिळालेली नवीन माहिती / संबोधाची त्याच्या पूर्व ज्ञानाशी प्रक्रिया करते आणि त्यातून नवीन संबोध निर्माण होतात यालाच ज्ञानरचनावाद असे म्हणतात.
3. बालक आपल्या पूर्वज्ञानाच्या आधारे नवीन ज्ञानाची रचना करते यालाच ज्ञानरचनावाद असे म्हणतात.

ज्ञानरचनावादाचे पुरस्कर्ते :-

1. सॉक्रेटीस आणि त्याचे शिष्य.
2. गीम्बा.

3. टीयास्को
4. ड्युई.
5. लेव्ह.
6. ब्रुनर आसुबेल बिगोत्स्की.
7. ग्रेसर फेल्द.
8. जानासेन .
9. मेरील.
10. जोरोम पियाजे.
11. एकरमन.
12. ग्रेडलर.

ज्ञानरचनावादाचे प्रकार :-

1. बोधात्मक ज्ञानरचनावाद.
2. सामाजिक ज्ञानरचनावाद.
3. समूळ ज्ञानरचनावाद.

ज्ञानरचनावादाची गृहीतके :-

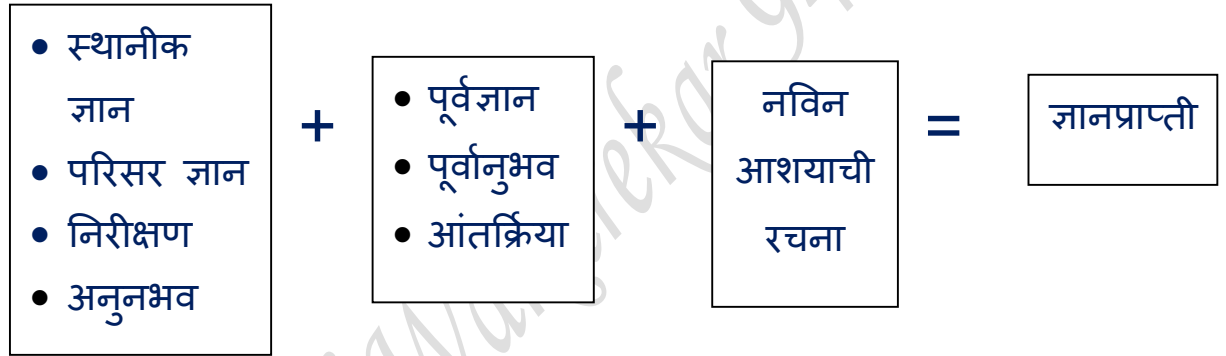
1. अनुभवातून ज्ञानरचना व संबोध निर्मिती होते,
2. वैयक्तिक पातळीवर अंतरप्रक्रियेतून बाह्यजगताचा अर्थ जुळवतो.
3. सहभागी अध्ययनातून विविध दृष्टिकोणांची देवाणघेवाण होऊन संकल्पना स्पष्ट होते.
4. माणसाच्या परिसरातील तपशिलांचा बोध पंचज्ञानेंद्रियाव्दारे होत असतो. हा बोध संवेदनाच्या स्वरूपात असतो.
5. बोधात्मक विकास हा सामाजिक आंतर्क्रियेवर आवलंबून असतो.

6. समवयस्क आणि प्रोढाबरोबर होणाऱ्या आंतरक्रियांचा मुलांच्या बोध प्रक्रियेवर प्रभाव पडत असतो.

ज्ञानरचनावादाची वैशिष्ट्ये :-

1. अध्ययनाची सक्रीय प्रक्रिया.
2. पूर्व ज्ञानावर आधारित पद्धती.
3. संकल्पनांची पुनरमांडणी
4. आंतरक्रियामुळे ज्ञान निर्मितीचा फायदा.
5. अध्ययन वातावरण आनंददायी

ज्ञानप्राप्तीची प्रक्रिया खालील प्रमाणे सांगता येईल

ज्ञानरचनावादाचा वापर करण्यासाठीच्या कार्यानिती / पद्धती :-

1. प्रश्नोत्तर पद्धती.
2. वर्गीकरण पद्धती.
3. निरीक्षण पद्धती.
4. स्वयंअध्ययन पद्धती.
5. समस्या निराकरण पद्धती.
6. कृती पद्धती.
7. सहकार्यातून शिक्षण पद्धती.
8. पृच्छा / मुक्त प्रश्न पद्धती.

B.B.Patil Wakarekar 9422422180